

Observatoriul este de două ori în
septimana, mereu și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a în lăintrulu monarchiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— In străinatate pe 1 anu 10 fl.
sên 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sên
11 franci; — numeri siguratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie sêu linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a și a
trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai usuru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 13.

Sibiu, 11/23 Februaru 1878.

Anulu I.

Magiarisarea numeloru.

Propagand'a pentru magiarisarea de nume ne-magiare este cunoscuta lectoriloru nostri din alte informatiuni, de care avusera parte nu numai în cei 10 ani din urma, ci și de 50 ani, și apoi chiaru din chronicele țierei nôstre. Acesta propaganda este unica în totu cuprinsulu Europei. Unii ômeni își schimba și între alte popôra numele patronimicu seau asia numitulu connume, dar' nici-de cumu în urmarea vre unei propagande nationale, ci te miri din ce interese materiali ori familiari, seau precumu se întempla de multe ori mai alesu în lumea comerciala, că din întemplanse se afla în aceeași piatia câte trei-patru comercianti atatu cu numele propriu câtu și cu connumele identicu asia, câtu corespondentiele care vinu pe numele acele, nu se scie la care din ei se se admanuedie. Este lucru celu mai firescu, că în casuri de acele unii din ei se'si schimbe connumele, pentru că se se evite confusiunea și prea adesea fôrte simțitori'a vetamare a interesului. Schimbări că aceste de nume sunt prea bine întielese. Dara că se-mi schimbu eu numele meu romanescu, nemptiulu pe alu seu nemptiescu, serbulu pe alu seu serbescu, numai pentru-că asiá vrea o parte din conlocuitori'i țierei, acést'a este în ochii nostri nu numai lipsa totale de pietate cătra parentele care m'a generatu și de respectu cătra famili'a din care se trage elu și eu, ci e totu odata adevărata poltroneria, misieli'a gretioasa, lipsa de caracteru, care me face că spre a castigá grati'a, de altmintrea fôrte problematica a vecinulu meu, se-mi renegu originea și pe parinti'i miei. De aceea noi acést'a propaganda o amu tîenutu și o tîenemu de ceea ce este ea în adevêru: încercare abjecta de a înmulți în țiera numerulu ômeniloru fara caracteru, de a dá exemple că ômenii se-si schimbe nu numai numele, ci și promisiunile, obligamintele și în genere se încépa a nu dá nimicu pe parol'a de onóre, nimicu nici chiaru pe juramente religiôse.

Mai multe diarie magiare batu în palmi de bucuria, că dupa nesce conspecte oficiali, de es. dela 1 Iuliu pana în 31 Decembre 1877, 91 de persône cerura permissiunea de a-si magiarisá numele; apoi spre a desteptá rivalitate aducu de modelu pe jidovi, despre carii constata, că dintre cei cu numele magiarisate celu pucinu $\frac{2}{3}$ parti sunt din seminti'a lui Israilu. Unu esemplu că acesta adusu că indemn pentru magiarisare nu se pôte

considerá de câtu că insulta. Chiar diarele magiare batusera înainte cu 4—5 ani alarma asupra matriculeloru dela sinagógele jidovesci spunendu, că acelea se afla în disordine infricosiata, că în cele mai multe casuri la copii taiati impregiuru și imatriculati nu li se dá nici unu connume, și tene-riloru numai dupace esu afora din familia și incepu asia numitele „Geschäfturi“, si-dau câte unu connume, care cumu i convine, de Grünberg, Silberstein, Goldstein etc., din care cauza d. e. pentru comisiunile de asentatiune, ba chiaru pentru organele politiane și administrative este adevărata tortura a dá preste individiu pre cari'i cauta. Aceste impregiurari s'au constatatu pe cale oficiale, d. e. în Ungari'a și în Galiti'a. Dara de cati-va ani încóce s'a constatatu și mai multu, că aceia-si individi, cari în Ungari'a si-magiarisaseru numele, pentru că se tréca de magiari și se faca trebi mai bune, déca s'au dusu în Austri'a, seau în Germani'a, si-au luatú éra-si nume nemtiescu pe temeiu unoru documente anterióre; éra déca au trecutú în Rusi'a, si'au adausu câte unu off în códa; é din cei cari trecu în Romani'a, déca sciu numai una suta de cuvinte francesci, si-traducú numele nemtiesci în francesce seau și în spaniolesce, pentrucá se tréca de evrei spanioli, cari sunt mai bine vediuti. Asiá dara se nu ne mai insulte nimeni cu exemple luate dela evrei.

Era odinióra o moda în Europ'a și mai alesu în Germani'a, ca ômeni literati și studenti de pe la universitati sedusi de pedanteri'a din timpulu loru, si-latiniá numele, pentru că ei se tréca de totu atâtea lumini ale lumii. Acea pasiune apucase și pe sasii nostri din Transilvani'a. De aici dai peste nume: cá Honterus, Milius, Fronius, Closius, Capesius, Gaudi, Sigerus și aitele multime; dar' incai acele érá voluntarie și nu avea nici o tendentia politica. În dilele nôstre tendenti'a politica este cu ochi cu sprincene; ea inse a inceputu a deveni ridicola. Se cere o credinti'a de gagautiu prostu a asteptá, că preste 10 milióne de popôra slave, romane și germane din tierile corónei St. Stefanu se se degrade pana la atát'a, că precumu observaramu mai în susu, se-si renege originea, limb'a și tóta istori'a loru nationale. Dupa noi o idea că acést'a este adevărata simptome de o bóla spirituala fôrte periculósa. Scimu cu totii, că anume la noi romanii și la partea cea mai mare a slaviloru connumele

celoru mai multi individi este numele din botezu alu parintelui seau alu bunulu loru, asiá câtu ori unde nu întrevine vre-o fortia magiara, precumu a fostu d. e. sub tirani'a feudala, seau sub tirani'a scolastica, acést'a regula se observa în familii de rigóre și adesea cu adevărata sanctitate. Cumu te chiama? Petru. Alu cui? Alu lui Nicolae. Si déca este indoiéla, care este acelu Nicolae, tatalu lui Petru, atunci mai vine a trei'a întrebare, alu carui Nicolae? Nicolae alu lui Georgie, că pe mosiu-mieu asiá l'au chiamatu. Asia dara ací merge intocma că în orientu de mii de ani: Josef ben Jacob, ben Isak, ben Abraham etc. Sunt și connume de esemplu romanesci, care se iau dela localitati, regiuni, riuri, munti, professiuni, é altele s'au prefacutu în nume familiare din numiri de batjocura, din asiá dise poreclituri. La noi sub tirani'a feudalistica la multi din aceia, cari au avutu nenorocirea se invetie în scóle straine, li s'au schimbatu numele familiei prin professorii loru. Despre unii cá aceia, déca întrebi în comun'a în care s'au nascutu ei, că cutare Körösy Gyuri (Crisianu Georgie) din ce familia se trage, nu scie se'ti spuna nimeni, ci ti-se respunde, că în satulu loru nu se afla nici unu unguru pe numele acesta. — Apoi că nu e unguru me! ci e romanu ghiaosiu cá voi, nascutu în satulu vostru. — Ba, ferésca D-dieu, acela nu pôte se fia romanu.

Din caus'a schimbării numeloru s'au întemplantu și se mai întempla nenumerate processe fatali de hereditate. Unulu dintre membrii familiei si-a schimbatu, ori-că 'iau schimbatu numele cine scie candu și între ce impregiurari. La vreo 15—20 de ani móre tatalu loru. Atunci se presenta și elu cu numele schimbatu, că se'si ia partea parintésca; dara ceilalti fratieni îi arata usi'a, déca cumu-va nu'lú si batu cá pe unu insielatoriu. De ací se inceinge procesu lungu și uritosu, se pune sequestru pe averea remasa, spre ruinarea membriloru familiei; urmédia blasteme și urgia pe tóta viéti'a. Éca totu atâtea urmari a le unoru profesori sêu dascali imbuibati de fanatismulu nationale.

Din acestea și alte ratiuni de importantia suprema, noi recomandam cu totuadinsulu la toti parinti'i și la tóte familiile de nationalitate romanésca, precumu și la docenti și directori de scóle, cá de ací înainte se fia cu atentiune multu mai apriga, nu numai la alegerea de nume proprii, pre câtu se pôte curatu romanesci, ci și mai alesu la

Foisióra „Observatoriului“.

Ômeni din Carpati.

Trad. de Petra-Petrescu.

(3 Continuare.)

Privitoriulu remane uimitu de frumuseti'a, ce i-presenta camp'i'a bogata din spre media-di, unde cetatile Ploescii și Piteescii, cu coperisiele loru de feru, lucitóre, de pe bisericii și vile, cum și unde atragatoriulu Argesiu cu riurile-i laterali, scilipescu cá nisce uriasie agraffe de brilliantu în midiloculu unoru arabescuri argintii; inspre nordu din contra se radica giganticii munti massivi ai Carpatiloru. Aduge la acestea eterulu azuru, pe ale cărui unde clare, aeriane, giganticele aquile carpatine balanséza cu aripele loru intinse asemenea unoru vesle, în fine acea tacere adunca, santa, care între ast-feliu de circumstantie impresionéza indoiu asupra spiri-tului omenescu; — într'adeveru, unu prospectu mai farmecatoriu abia se mai pôte cugetá.

Voresculu cu fiulu-seu, precum și cei-lalti companioni ai mei se imprastiaru în tóte partile, dóra voru descoperi unu isvoru pentru a ne stemperá setea ardietóre. Eu inca semtiam influinti'a radielor solaru, ce cadeau dreptu asupra capetelor nôstre, și pre candu trageam linii și faceam nisce schitie, asteptam cu impatentia rentórcerea tovarosiloru, căci din parte-mi inca doriam tare se me potu recorí.

Inse trecúndu fia-care cartu de óra cu asteptare desiérta, se micșorá și speranti'a mea. Acel'a, care a suferitu vreo-data torturile tantiche de sete, isi va poté imaginá surprinderea mea, candu dupa unu restempeu de aprópe dóue óre, d'odata audu resunandu langa mine vocea puternica a lui Petru, și, întorcúndu-me iute, vedu înainte-mi pe uriasulu june, asudatu, resufandu greu și în bracia cu unu butucu mare, din a cărui crepatura ascunsa în cója, vedutu scilipindu apa curata de isvoru.

„Domnule, éca apa, próspeta, cum numai se pôte pastrá într'o bucatá de lemnu pe caldur'a acést'a,“ dise bunulu teneru și me privi atatu de naivu și sinceru, ca

si candu modalitatea acést'a de a provedé pe cineva cu apa ar fi cea mai simpla și mai comóda din lume. Si totusi bravulu fiu de munte a strabatutu potecele cele mai neamblate și vâli strimte, în fine, langa isvorulu descoperitu, taia unu bradu maricelu, desfacu unu butucu, ilu scobí din lăintru, ilu implú de apa și sari-cin'a acést'a o aduse la noi, cale lunga și greóia, singuru, cá se faca placere și se multumésca pe unu strainu cu totulu necunoscutu.

Vorescu și ai mei n'au fostu atatu de norocosi în cercetarile loru, si la rentórcere se bucurara și ei de provisiunea bogata din original'a plosca a lui Petru. Si pe candu soldatii admirau uimiti fapt'a herculeana a acestui-a, betranulu factu din capu, cá si candu ar fi vrutu se dica: „bine, fiulu tatei,“ apoi se întórse spre mine cu observarea, ca ar fi bine se'mi grigescu instrumentele, pentru ca se apropia o vreme grea. Me uitai impregiuru cu mirare, fiindu-ca pana atunci nu observasem celu mai micu presemnu de o vreme grea.

Dar Vorescu aretá la crepatur'a verfului stancosu de pe Retezatu, d'asupra carui-a unu noru întunecosu balansá neotaritu, óre se se lase în diosu, ori nu. Si éta, pe candu observam inca în indoéla figur'a aeriena, ce apareá cu totulu nevinovata, d'odata se scobóra în diosu cá unu monstru aripatu acoperindu dinaintea nôstra intrég'a catena de munti, scuiandu la flacari galbene-vinete, la a căruru lucire muntii întunecati ardeau cá într'unu focu bengalicu. Pe candu acum instrumentele se pachetara fora amenare și se transportara de ômenii mei cu caii, folosindu de tribuna unu bolovanu mare de granitu, asteptam desvoltarea ulterióra a mar-tiriului spectacolu naturalu, care pentru mine érá unu fenomenu cu totulu nou pe o astfelu de scena.

Betranulu cu fiu-seu se asediara langa mine implendu-si fora nici o grigia pipele loru cele scurte. Acusi fumulu mirositoriu alu minunatorulu buruieni indigene se mestecá cu cel'a alu sugariloru mele. Priviamu cu placere deplina cum fulgerile tremuratóre illuminau acusi aici, acusi dincolo, muntii și vâile, cá nisce decoratiuni teatrale bine marcate.

Cá unu venatu selbaticu se apropiá furtun'a ur-landu și larmuindu și la momentu implú toti muntii cu fulgerele inflacarátóre și cu trasnetele-í asurditóre. Dar acum érá, dieu, tempulu supremu, si dejá, candu ple-caram, ne incinse o negura atatu de désa, în catu unu strainu n'ar fi potutu face o suta de pasi fora a nu cadé în vre-o prepastia. Luatu de Vorescu și Petru în midilocu, grabii cu ei la vale; mergeam cá pe aripele ventulu. Abia ne trebui o diumetate de óra si percur-seram calea, care la dealu o facuram în trei óre si diumetate. Multumita acestei iuteli, ajunseram la stân'a lui Nicolae, tocma în momentulu, candu se deschisera si gurile cerului.

Stánele romanesci intocma cá corturile nomadiloru și bordelele tiganiloru, representa constructiunea cea mai simpla a unei locuinte omenesci; patru pareti compusi din trunchi de bradi aruncati unii preste altii, în catu ventulu isi pôte urmá curatirea aerului cea fôrte necesara, fora nici o piedeca, în fine unu coperisiu de sfidile si — opulu architectului e gata. Comfortulu din lăintru corespunde celui din afóra; elu se representa prin vét'ra, carea e radicata de o palma preste pamentu, facia în facia cu usi'a.

Locuitori'i colibei în care intraramu, Nicolae și nepóta-sa, Annuti'a, se vedea că ne-au asteptatu. Ei ne salutara, cá pe óspeti bineveniti, fora a se conturbá în trebile loru casnice. Nicolae adeca tocma stetea în genunchi langa foculu mare de pe vét'ra, d'asupra carui-a aterná d'unu lantiu de fieru o caldare mare de arama, și cu atentiunea, care o recerea în fapta ocu-pati'a sa, scuturá dintr'unu sacu farina de cucuruzu în ap'a fierbenda, cá se faca mamaliga, pana de tóte dilele a romanului. Ér Annuti'a versá laptele mulsu de la oile unchiului ei în nisce putine mari, cari cuprindeau midiloculu colibei, si alu caroru contienutu, prin mirosulu loru, tradau diferitele stadii de desvoltare a produc-tului placutu și renumitu în diumetate Europ'a sub numele de „Primsenkäse“, branza de fóle.

(Va urma.)

connume, la numele de familii; si mai alesu aceia, caroru li s'au impusu odinóira tiranesce connume straine, se si-le traduca si restituie érași in limb'a nóstra, precumu le-au avutu din betrani. Acésta grija se o aiba in lin'a prima atunci, candu isi dau pruncii mai antaiu la scóla, cá se nu apuce acolo cu vreunu nume desiuchiatu. Sunt unele regiuni, in care multe familii au câte doue si trei connume, lipite de ele éca asia, nici densele nu sciu cumu. Se'si aléga din tóte unulu, care se aiba si sunetu mai estheticu, se si convina mai bine familiei.

Ungari'a.

B.-Pest'a. Dupa lupte parlamentari de dóue septemani si mai bine ajunse adese pàna la brutalitatàti, in fine abia in 19 Februaru, camer'a deputatiloru acceptà propunerile ministeriului in cunoscutele cestiuni dualistice cu majoritate de 219 voturi contra la 183, asia dara numai cu diferentia de 36 membri; dar si intre acesti-a 36, 7 insi au fostu sasi, cari declarasera mai dinainte prin Gebbel, ca ei dorescu din sufletu caderea ministeriului Tisza, si déca totusi voru votà pentru propunerile lui, va fi numai cá se se puna odata capetu certeloru dintre cele dóue pàrti ale monarchiei. Totu asia au declarat si deputatii croati, càti se aflasera de facia, cà-ci 9 din ei au absentatu. Unu romanu inca au votatu contra, ér despre ceilalti nu prea aflamu unde au fostu si ce au facutu.

Dupa acestea voru urmà desbaterile speciali, cari inca potu trece prin multe catastrofe, pentru ca multi din acei deputati, cari au adoptatu propunerile de base a desbaterii speciali, au declarat din capulu locului, ca la unele rubrice, precumu de ex. vam'a pe zacharu si petroleu, se voru oppune din tóte poterile.

Din Somesiulu Satu-mariului in diu'a Intempinarii Domnului 1878.

Onorabila Redactiune! Cu privire la cele comunicate din pàrtile Satu-marene, in in nrulu 6 alu „Observatoriulu“, venimu a constatà, cà preotimea Oradana de pe aici peste totu e de acordu cu acei frati mai multi preoti diecesani, — in càtu nu asiu comite vre o retacire, de asiu afirmà, cà respectivii au datu spresiune opiniunei publice a preotimei Satu-marene si mai cà a intregului cleru din tota diecesea Oradana.

Intre aceste se astépta cu ore-care incordare respunsulu domniloru capitulari, administratori ai fondurilor diecesane, la intrebàrile, séu mai bine, interpelatiunile facute. Unii inse dicu, cà mai fostu-au acei dni canonici intrebati si interpelati despre starea fondurilor administrate prin ei in publicu si in privatu, cu vorb'a si in scrisu (prin diarie), prin singurateci si prin mai multi, si au sucitu si resucitu cumu au potutu, dar' respunsu indestulitoriu neci una-data nu au datu; asié voru face si acumu, adeca voru face urechi'a tóca, precumu e dical'a prin Satu-mariu. Éra altii dicu, cà nu-e modru, nu se póte se taca, pentru cà asié categoricu si cu atàt'a prepusu (suspicio) neci candu nu au fostu interpelati, cà si astadata; — si apoi dnii canonici Oradani pàna intr'unulu sunt ómeni de caracteru, cari punu multu pondu pe onestatea loru; éra ómenii de caracteru si onesti nu suferu, nu li e iertatu se suferu nici pe unu minutu, ca cineva, cu atàtu mai vertosu unu cleru respectabile, se se indoiésca de caracterulu si onestatea loru. — Eu inca sumu de opiniunea acésta din urma, si numai in acelu casu presupunu contrariulu, déca dnii canonici Oradani nu cetescu „Observatoriulu“, si prin urmare nu au luat notitia despre interpelatiunile din nrulu 6 alu acestui pretiuitu diariu, ceea ce la totu casulu aru fi lucru de regretatu.

Peste aceste eu sustienu inca si aceea, cà Ven. Capitulu Oradanu chiaru candu nu aru fi chiamatu, chiaru si candu nu aru avé detorinti'a, va avé totusi bunulu tactu, de a mangaié, de a molcomí chiaru opiniunea publica iritata a clerului. Impregiuràrile sunt critice, si dnii canonici prin tacerea, ori pitularea loru aru face numai, cà se cresca si mai tare iritarea clerului. Nu e deci lucru cu svatu pentru ei, ca se tréca cu vederea opiniunea publica a clerului ce s'a manifestatu si continua a se manifestà din ce in ce in dimensiuni mai mari.

Unii, si inca multi preoti diecesani sunt déjà resoluti, ca pàna se va da sama despre starea fondurilor diecesane, se nu mai solvesca taxele anuali de 6 fl. 30 cr. v. a. in fondulu vid.-orf.; cà-ci

adeca inmultindu-se acestu fondu din anu in anu atàtu prin aceste taxe solvite prin toti preotii diecesani, cari sunt séu au fostu casatoriti,*) càtu si prin alte taxe de 420 fl. v. a. dela clericii, ce se casatorescu cu fete de mireni, séu de preoti din diecese straine**): aru urmà, ca competintiele veduveloru si ale orfaniloru preotiescu inca se se inmultiesca din anu in anu, — ceea ce nu se intempla! — Ma cei ce au ceva cunoscintie mai de aprópe despre lucruri, spunu, cà acele competintie nu s'au mai crescutu neci dupa inmultirea acelu fondu cu 25000 fl. v. a. din mass'a episcopului Erdélyi si cu venitul intercalariu alu dominiului episcopescu dela mórtea episcopului Szilágyi pàna la venirea lui Olteanu.

Nu se mire dara nime, déca clerulu in acestu intunerecu, ce pare a planà s. es. si numai asupra acestui fondu (vid.-orf.), cere cu intetire, se se faca lumina!

Déca, pe langa tóte sperantiele optimistiloru, dnii canonici voru continuà a sustiené si pastrà intunereculu, apoi clerulu diecesanu astépta lumín'a cu incredere in venitoriu — dela fiitoriulu episcopu, carele, precumu se aude pe aici, are se se denumesca càtu mai curendu in person'a unui teneru demnitaru baserecescu diecesanu (sic!), activu si energiosu. D-dieu se ajute!***) Unu Preotu.

Romani'a.

In capital'a Romaniei nu póte fi lucru curatu in dilele acestea. Cu càtu situatiunea din afara se ingreuna nu numai pentru Romani'a, ci pentru Europa intréga; cu càtu Domnulu, guvernulu seu actualu si multime mare de adeverati patrioti se incórda din tóte poterile loru se abata nouele pericole dela patria, se vindece ranele infipte prin resbelulu de care toti ómenii cu consciintia curata trebue se recunosca, cà nu a statu in vointi'a romaniloru, cà se'lu póta evita, — cu atàtu este mai mare furi'a diarieloru oppositiunei contra guvernului. Compare ori-cine limbagiulu si tóte espressiunile diarieloru straine a le celor mai vrasmasie natiunei si in specie guvernului romanescu, cu limbagiulu vrasmasiescu alu diarieloru oppositiunei din Romani'a, si va afla cà aceste intrecu departe in espressiunile loru brutali si rabiate chiaru si pe „Neue fr. Presse“, si cà ele stau alaturea cu cele

*) Celibii, de si cei mai multi din ei au posturile si stalurile cele mai grase, nu ajuta cu nemica acestu fondu. Se póte inse, cà dloru si-esercedia filantropi'a pe alte cà Cor.

**) Acésta institutiune strigatoria in contr'a naturei, se nu dicu absurda, s'a introdusu — intru imitarea rusiloru dela Ungvaru — inca sub episcopulu Erdélyi, si urmatorii episcopi, spre vatemarea celui mai naturalu dreptu omenescu au continuatu a o lasà in usu. Episcopulu Olteanu — intra alte multe — promisese cà o va abrogà, séu celu pucienu o va modificà asié, ca solvindu unu clericu respectivu 100 fl. v. a. care suma ca capitalu se aduca continuu interusuriulu de 6% egala cu tax'a anuala a altoru preoti; éra alta taxa apoi unu clericu cà acesta se nu mai platesa. Cor.

***) Dupa atâtea revelatiuni si prepusuri câte se latiescu in publicu, nu atàtu prin diarie, càtu mai virtosu din gura in gura, din omu in omu, nu ar fi óre bine, cà D-Vóstra Domniloru, se simplificati cestiunea anume cu respectu la fonduri. Fonduri publice se numescu in tóta lumea civilisata acelea, la a caroru infiintare contribue mai multi, pe temeulu vreunei legi, alu vreunui statutu, séu si numai prin invoice verbala. Acelea fonduri sunt proprietatea contribuentiloru, fia aceia persóne particulare séu societati, persóne morali, civili ori eclesiastice. Administratorii aceloru fonduri, fia orisi-cine, sunt obligati din natur'a lucrului, se tiena in evidentia averea straina asia, in càtu ori-candu li se cere computu, se'lu póta da pàna la unu banu; éra déca nu voru, proprietarii fonduriloru le iau din man'a loru si'i dau puru si simplu in judecata.

Inca numai una observatiune. S'a intemplat in viét'a popóraloru, chiaru si dela 1848 incóce, cà cutare guvernulu fiindu fórtu strimtoratu de bani, iau luat, cumu dicea Bismark, de unde 'iau aflatu si anume dela episcopii, monastiri, capitule, se intielege, sub titlu de imprumutu, care inse nu s'a mai intorsu nici pàna in dio'a de astadi; éra acuma cei carii au datu din fondurile lasate in administratiunea loru, din nu sciu ce servilismu demnu de compatimire se temu se spuna adeverulu, cà se nu cada in disgratia. Noi scimu unu fondu de preste 30 de milióne, si altulu chiaru clericale de preste 1 milionu, carele s'a instrainatu in modulu acesta, cà se tacemu de miliónele rupte din fondurile bisericeii bucovinene cu o usioratate fóra esemplu in viét'a popóraloru. Cà si cumu preotii si docentii gr. res. din Bucovin'a s'ar tavali pe galbini de auru si aru dormí numai pe perini casute cu firu de auru, cà si cumu poporulu Bucovinei ar fi ajunsu la culmea culturei omenesci. Dara acestea sunt in tóta lumea logicele consecentie a le educatiunei straine, obscure si servile, pe unde se dà aceea mai alesu cleruriloru si prin ele poporulu: lipsa de spiritulu comunu si de solidaritate, dupa care urmédia ne smintitu dissolutiunea, mórtea, adeca metamorphosea séu transformarea in alte corpuri. Unde se cresce clerulu Oradei de trei generatiuni incóce? Cu respunsulu ce ve cauta se dati, ati spusu totu. Red.

mai furióse unguerescu. Mai pe fia-care di se in ventédia minciuni si calumnii, care adou'a di se s demasca. Acésta inse nu confunda intru nimicu pe opositionali; déca s'au demascatu si demintitu dieci minciuni inventate cà prin visu, póte fi óri-cine si-guru, cà a dou'a di sunt alte diece la locu. Acésta nu este libertate, ci libertinagiu. Acestea nu sunt arme oneste de oppositiune, ci sunt arme de asasinatu. Procedur'a oppositiuniloru nu se póte esplica nici chiaru din setea neastemperata de a ajunge érași la putere, cà-ci ori-càtu se fia de setosu si flamendu cineva dupa putere, prin urmare si dupa avere, este totusi datoriu demnitatiei sale si publiculu de a lupta cu arme oneste, éra nu a'lu indopa cu minciuni. Foile gubernementali se incérca a escusa in càtuva pe oppositiune cu impregiurarea, cà foile oppositiunei s'aru afla pe man'a unoru straini sasi si evrei cà Weiss, Bauer, Grünberg si pe a unoru poeti caduti si din parnasu, si din functiunile avute dela guvernulu Catargiu. Acésta inse nu este nici o scusa pentru patronii aceloru din regiunile cele mai inalte ale societatiei. Déca acestia nu sunt complici la mascaradele aceloru straini, cari'i incarca pe fiacare di cu laude fóra margini, sunt datori reputatiunei proprie a face de es. cà dn. Cogalniceanu, carele declarase, cà dlui nu are nici in clinu si nici in maneca cu cutare diariu. Indesiertu „Romanulu“ din 7 Febr. se incerca e scusa pe nu sciu cine si nu sciu care, cà nu merge; ar face multu mai bine se lase pe „Dorobantiulu“ cà se smulga din masci cu man'a intréga, precumu facu acesta in Nrii. 81 et 82, din cari va fi bine se reproduceti si dv. macaru unele passage, ca se védia si publiculu dv. cumu e demascatu neadeverulu. □

„Foile reactionari facu sgomotu ca s'a intentatu unu procesu de presa Timpului. Acésta invirtitura si resucitura a adeverulu nu ne mira din partea advocatiloru de la acele diare. E inse una datoria pentru ori-ce altu organu se aréte lucrurile astfelu cum suntu, ca publiculu se nu fia indusu in eróre.

Nu e adeveratu ca guvernulu a intentatu vr'unu procesu de presa, cà-ci atunci s'aru fi deschisu actiune diariulu pentru cele scrise si aru fi fostu tramisu la curtea cu jurati.

Asemenea procese de presa, arestarile preventive, bataile si torturele in arestulu politiei suntu apanagiulu conservatoriloru, nu alu liberaliloru. Ceea ce s'a facutu de asta-data, nu e nici de cumu unu procesu de presa. Timpulu, publicandu neadeveruri, cumu face totu-de-una, guvernulu i-a datu unu comunicatu, pe care trebuia se'lu publice. Timpulu inse a refusat si, conformu legii, a fostu tramisu inaintea tribunalulu corecionalu, ca se'lu condamne la amenda.

Legea, care cere ca ori-ce comunicatu se se insere de fói'a careia se da, prescrie ca pentru fia-care di de intardiare diariulu va plati 20 lei.

Cine a facutu acésta lege? Guvernulu dloru Catargi-Florescu-Lahovari-Maioreescu, cari adi scriu in foile opositiei. De ce déru dloru nu se supunu unoru legi facute de dloru? Le placea s'o aplice altora, candu se aflau la putere? Déca le placea, placa-le s'o suferu, cà-ci, indata ce guvernulu n'aru aplica-o, totu dloru l'aru critica si l'aru injura surugiesce, ca nesocotesce legile in vigóre. Ori-ce nesupunere din parte-le la una lege pe care dloru au propus-o si votat-o, insemnéza ca dloru insusí se infióreza de asprimea mesuriloru ce impuneau altora, candu erau tari si mari, cà prin urmare in totu timpulu catu au statu la putere, n'au facutu de catu se sugrume libertatea presei si se surpe constitutiunea. (Va urma.)

Itali'a.

Rom'a, 20 Febr. Alegerea noului papa s'a intemplat multu mai curendu si mai usioru, de catu era temerile in publiculu european. In a trei'a votare s'au si alesu cardinalulu Ioachim Pecci, care indata si-a luat nume de Leo XIII. Pap'a Pecci-Leo s'a nascutu la Carpinetto in Itali'a, s'a facutu cardinalu in anulu 1853, pre candu erà totu-odata arhiepiscopu de Perugia. Pecci trecea de unulu din membri cei mai de frunte ai colegiului Cardinaliloru, omu de caracteru firmu, care inse scia se impreune moderatiunea cu rigórea in tóte functiunile eclesiastice si civili prin care a trecut. Barbatu inaltu de statura, dar uscativu, trasurile feçiei expressive, impuitoare, vocea sonora, oratoria brilianta, candu vorbesce in publicu, ér in conversatiuni private vorbesce incetu si cam pe nasu. Catolici, necatolici, cari ilu cunoscun mai de aprópe, ilu lauda pentru cultur'a lui científica superióra. Cum se va face cà capu alu bisericeii catolice, va arata venitoriu.

Conclavulu.

Murindu octogenariulu papa Piu IX, tronulu papale a devenitu vacantu. Intrebarea, că cine va fi urmatorulu, este astadi una din cestiunile cele mai interesante si importante, nu numai a bisericei rom. catolice, dara a lumii intregi, din cauza că dela individualitatea viitorului mare pontifice va depinde sistarea sêu continuarea asia numitei „lupte de cultura“ — Kulturkampf, — care s'a incinsu cu deosebire intre guvernele Italiei si alu Germaniei si intre Vaticanu. Nu este locul aci, pe unu spatiu asia de strimtu, a ne ocupa cu natur'a si istoria acelei lupte inversunate, care decurge intre jesuitismulu ultramontanu-reactionariu si intre principiile liberale si democratice ale lumii moderne. Acêsta este o materia ce apartiene la domeniulu politicele actuale a Statelor europene si transatlantice. Cestiunea puterei temporale a Papei este una din cestiunile ardiende ale politicele militante, a carei deslegare si inlaturare va fi unulu din marile triumfuri ale secolului presentu. Acêst'a este trêb'a principelui de Bismark, alui Gambetta, alui Castelar si a celorlalti matadori, cari s'au angagiati in lupt'a libertatiei consciintei contra sacrificiulu intelectual si a moralei jesuitice.

Noi aci ne vomu ocupa de asiâ numitulu conclavulu, acelu colegiu de cardinali, carora este incredita alegerea noului Papa. In descrierea noastră vomu urma unei schitie estrase din cartea d-lui Frederik Nielsen intitulata „Papalitatea“, pe care o aflamu in feuilletonulu diariului vienescu „N. fr. Pr.“ numerulu 4748 din 13 Novembre 1877.

Constitutiunea pentru conclavulu datêdia de pe la finea secolului alu XIII-lea. Dupa môrtea lui Clemente IV intemplata in Viterbo la anulu 1270, cardinalii pe atuncea in numeru de 15 nu se putêu uni asupr'a alegerei unui succesor si voiau se plece, fara că se fi alesu unu Papa nou. Bonaventura inse, care pe atunci nu erâ cardinalu, induplecâ pe prefectulu si podestâ din Viterbo, se inchidia pe cardinali in palatulu episcopescu, pâna ce scaunulu St. Petru va fi erâsi ocupatu. VEDIENDU cardinalu-episcopulu din Porto, Ioanu de Toledo, ca domnesce discordia cea mai mare intre cardinali, de si ei facea in facare dî rugatiunea pentru buna-intelegere, dise in batjocura: „Desveliti coperisiulu, pentru ca altcum spiritulu santu nu pôte veni la noi“. Autoritatile 'lu luase de cuventu si desvelira coperisiulu de dêsupra salei, in care erau adunati cardinalii. Dara cu tôte neajunsurile ce urmara acestei procederi, totusi nu putura ajunge la nici unu rezultat. In adunare domnia dissensiuni intre italieni si francesi, care erau atatu de intensive, incatu atâtu Carolu de Sicilia, câtu si Filipu din Francia se decisera a calatori la Viterbo, spre a înteti alegerea Papei. Inse tocma scirea acêsta despre venirea principiloru, fu caus'a intardierei mai indelungate a decisiunei, de-ore-ce acuma ambele partide voiau se astepte sosirea principiloru, mai inainte de a pasi la alegere.

Atunci autoritatile din Viterbo inventara unu nou midilocu si adeca acela, ca de pe o di in alta cardinalii primia totu mai pucinu de mancare, si midiloculu acesta avu rezultatulu doritu. Avendu in vedere môrtea prin fôme — cardinalii alesera pe absentulu Theobald Visconti numitu Grigorie X. Acesta indata dupa întorcerea sa tienu unu sinodu in Lyon pentru pretinsulu scopu de a discuta relatiunile bisericele apusene cu cea resarităna. In siedinti'a a cincea a sinodului acestuia, au fostu intentiunea lui a presentâ proiectulu unei constitutiuni pentru alegerea Papei, cu ajutorulu careia in viitoru cardinalii se pôte fi tienuti a grabi mai tare cu alegerea. Indata inse, ce aflara cardinalii despre acêsta, sciura se intrigedie asia de bine, încâtu siedintiele se amanara o septemana întrega. Intr'aceea Papa influentia in convorbiri particulare asupr'a prelatiloru, pentru de a 'i convinge despre necessitatea unei pressiuni ce ar fi a se exercita asupr'a cardinaliloru. Asia castigati fiindu prelatii, se veduira in fine si cardinalii constrinsi a cede. In modulu acest'a se decise renumi'ta Constitutio Gregorii X, pe care inse immediatulu urmatoriu alu lui Grigorie cu numele Adrianu V o sistâ, era Ioanu XXI o inlaturâ cu totulu. Celestinu V o puse erâsi in vigôre si abstragendu de unele modificari, acêst'a au fostu constitutiunea dupa care s'au urmatu pâna acuma la alegerea Papei.

Dupa-ce s'au constatat môrtea Papei prin martori jurati, se trage clopotulu celu mare din Capitulu. In decursulu celor diece dile urmatore se citescu 9 liturgii pentru sufletulu repaosatulu Papa, era in diu'a a unspredecea se deschide conclavulu*). In acesta sunt întocmite numerose camere, despartite una de alta prin pareti de scanduri, din care facare cardinalu primesce câte doue camere. Intr'una din ele, in marime de aprôpe siese metri patrati, locuiesce cardinalulu insusi, era in ceealalta mai mica cu ceva se instalêdia secretariulu seu, conclavistulu. Camerele ce sunt numerisate tôte, se impartu prin sorti. Mobilarea aceluor camere este fôrte simpla si in tôte aceeasi: unu patu, o mêsă, unu scaunu de rugatiuni si doue scaune. Pe mobilele si usile acestor chilii, ce sunt despartite unele de alte prin unu coridoru angustu, se pune blasonulu cardinalulu, care locuiesce acolo.

Cele mai multe chilii sunt întunecose, de-ore-ce primescu lumina numai de susu. Tôte usile, pana la una se infunda cu zidu. Un'a se lasa deschisa, pentru ca se pôte intrâ cardinalii carii voru fi intardiati, precumu si pentru că se pôte esî cardinalii sêu conclavistii bolnaviti. Langa acea usia se afla si o ferestruica mica, care se deschide candu se apropie de conclavulu ambasadori ai puteriloru straine, pentru ca se comunice salutarile sêu misiunile gebernelor care 'i au tramisu. Mai sunt inca si alte desfundaturi bine pazite, prin care se dau inlaintu mancaru si beuturi.

Principiulu pe care se basêdia intrêga acêsta institutiune este adeca: cea mai severa izolare de câtra

ori-ce influentia esterna. Dara acestu principiu nu au fostu observatu totu-deaun'a. Inca in anulu 1560 istoricesce ambasaduru venetianu in Roma, Luigi Mocenigo, că s'au vediu'tu intrandu si esindu nu numai scrisori singuratece, ci pachete întregi de scrisori. Si nu este fara esemplu, că se întretiena cardinalii relatiuni cu lumea esterna prin — fasani impluti cu depesie sêu prin pastete implute cu scrisori. Pentru că de si erau prescise mancaru fôrte frugale, totusi aceste prescrieri nu au fostu observate, ci cardinaliloru inchisi li se tramitu prandiuri întregi câtu se pôte mai somptuose.

Este una din petreckerile Romanilor a privi in totu decursulu tempului câtu durêdia alegerea Papei, cum sunt duse la conclavulu intr'o lunga procesiune prandiurile cardinaliloru. Punctu la 12 ore se punu in miscare ca la vreo 50 trasuri de gala. In tempu ce in nici una din trasuri nu siede nici unu omu, inaintea facareia din ele, se duce prandiulu pentru proprietariulu trasurie. Doi servitori tiepeni, imbracati in livrea, tienu in mani doue betie impodobite, intre cari este aternata o corfa cu mancaru, impletita din bastu verde si violetu. Intre corfa si trasura mai mergu inca 2 sêu 3 servitori imbracati de gala si unu preotu tineru — dapifero i. e. purtatoru de mancaru — care prin participarea sa la acêst'a procesiune gastronomica castiga patronatulu cardinalulu respectivu, si in casu, candu cardinalulu seu se face Papa, apoi elu trage unu losu si mai mare in loteria ce reprezenta ori-ce conclavulu.

In demânêti'a dilei ficsate pentru deschiderea conclavului, mai antâiu se aduna toti cardinalii in un'a sêu in alt'a din biserici. In casu inse, candu conclavulu se tiene in Vaticanu, atuncea ei se aduna totu-deauna in capel'a sicstina. Dupa acea cardinalulu-decanu celebrêdia asiâ numit'a liturgia a St. Spiritu, la finea carei'a elu se adresêdia cu o admonitiune câtra cardinali, alu carei cuprinsu este, că ei se dea câtu mai curendu bisericele unu capu demnu. Apoi stralucitorulu conductu 'si ia calea spre conclavulu. In capulu conductulu mergu servitorii cardinaliloru, era capel'a papala de musica canta: Veni creator Spiritus! Musicele 'i urmêdia maestrulu ceremoniloru purtandu o cruce inalta si imediatu acestui'a urmêdia cardinalii doi câte doi in mantale de colôrea micșunelei. Cód'a conductulu o formêdia gard'a elvetiana, carei'a 'i urmêdia o nenumerata multime de ômeni.

Indata ce cardinalii au intratu in conclavulu, se duc in capel'a destinata pentru votarea definitiva. Acolo se tiene o rugatiune comuna, dupa acea se citescu tôte bullele referitore la alegerea Papei si cardinalii depunu juramentulu, ca voru observa prescrierile aceluor bulle. In speciale trebuie se se oblige pre langa juramentu, facare cardinalu, ca in casulu de a fi alesu, nu va instrainâ nici o acvisitiune sêu bunu alu bisericele. In diu'a acêsta chiliele conclavului stau deschise pâna tardiu sêr'a pentru ori-cine ar voi se le visitêdie. Dupa acea principii si ambasadorii bineventêdia pe cardinali si le impartasiescu ultimele consilii pentru alegerea ce are a se face. Intr'aceea li se ia amplotiloru conclavului juramentulu, ca voru padi celu mai strictu secretu.

La sunetulu unui clopotu trebuie se se departedie ori ce strainu. Pre langa cardinali si conclavisti se mai afla inca in conclavulu: sacristanulu capelei papale, care trebuie se fia totu-deauna unu episcopu in partibus din ordinulu augustinu, unulu sêu mai multi maestri ai ceremoniloru, unu sub-sacristanu; unu confessoru, caruia nu 'i este permisu se fia jesuitu, doui medici, unu chirurgu, unu farmacistu cu doui ajutori, doui barbieri, unu zidariu, unu mesariu si cativa servitori cari incaldiescu si curatia chiliele. Usi'a conclavului se incuie cu doue chiei pe dinlaintu, care apoi se inmanuêdia lui Camerlengo — camerariulu — si maestrulu de ceremonii. Pe din afara usi'a erâsi se inchide cu doue chiei, care le ia in pastrare maresialulu conclavului. Acêst'a demnitate este actualmente ereditara in famili'a Chigi. Dupa-ce s'au inchisu in acestu modu usi'a conclavului cu patru chiei, Camerlengo insocitu de trei cardinali si de maestrulu ceremoniloru, pornescu cu facii aprinse se caute, dâca nu s'au ascunsu undeva vre-unu profanu. Dupa acea se cêrca pört'a principala, dâca este bine incuiata sêu nu, si asupr'a acestei inspectiuni se face unu raportu separatu.

In demânêti'a urmatore, dupa inchiderea conclavului, toti cardinalii sanetosi se aduna in capela. Aci erâsi se citesce liturgia St. Spiritu si toti iau sânt'a cuminecatura. Dupa o incungiarare a s. altariu se asiêdia inaintea acestui'a o mêsă si cu jetiuri întocmite anume pentru votare. Alegerea se pôte face in trei moduri. Cardinalii potu insarcina pe unulu singuru sêu pe unu comitetu ad hoc de alegerea noului Papa. O anecdota spune, ca Iacubu d'Ossat indata ce au primitu insarcinarea acêst'a, exclamandu: „Papa ego!“ s'au alesu pe sine insusi. Unu altu modu de alegere este asia numita adoratiune: Asia s'au alesu Marcelu II si Pavelu IV. Acestu modu de alegere este numai atunci posibilu, candu celu pucinu doua treimi din cardinali uniti, pasiescu inaintea aceluia pe care voru se 'lu alêga si 'si manifesta in acelasu momentu dorinti'a loru „adorandu'lu.“ Dara casulu acest'a, precumu se intempla in Statele ereditare, raru se intempla in Statulu papale se se pôte dice: „Papa este mortu; traiêscă Papa. Modulu alu treilea, adeca acela prin votare este celu mai usitatu. Grigorie XV si Urban VIII au datu cele mai amenuntite prescrieri cu privire la alegerea prin voturi. De asupra biletului de votare cardinalulu 'si scrie propriulu seu nume, dupa acea 'lu indoiesce si 'lu sigilêdia. Diosu de totu elu scrie unu motto sêu o macșima si o cifra si dupa acea erâsi indoiesce biletulu si 'lu sigilêdia. Tocm'a pe midiloculu biletului scrie numele acelu cardinalu, carui'a 'i dâ votulu seu, dara asia, ca 'si schimba pe câtu numai se pôte, trasurile literelor sale. In fine indoiesce biletulu de totu si se apropie de mês'a aflatore inaintea altariului, pe care este asiediatu unu potiru acoperitu cu o patena, unu talerelu*), pe care se pune

osti'a. Inghenunchie si pronuntia o rugatiune scurta. Dupa acea se ridica si jura că: „Alege pe acela, pe care avendu pe D-dieu inaintea ochiloru, trebuie se 'lu alêga.“

Votulu se pune mai antâiu pe patena, era de pe acêsta se scutura in potiru. Inaintea scrutiniului se alege trei cardinali, cari au se adune voturile cardinaliloru bolnavi. Spre scopulu acesta facare ia o cutiôra, in alu carei coperisiu se afla o crestatura nici-decumu mai larga, decâtu că se incapa unu biletu indoitu. Inainte de a merge ca se adune voturile, toti trei arata adunarei cutiôrele loru deschise ca proba că ele sunt gôle. Dupa acea cutiôrele se incuie, chieile se punu pe mêsă si plêca la chiliele cardinaliloru morboși. Votarea terminata se procede la numerarea voturilor. Trei cardinali citescu succesive numele inscrise pe midiloculu biletelor. Ceilalti facu semne pe o lista impartita de mai inainte si pe care se afla notate numele tuturor membriloru conclavului. Biletete cetite se insira pe unu firu de atia si se pastrêdia cu ingrigire pentru votarea ce are se urmêdie sêr'a. Dêca unu cardinalu au intrunitu doue treimi din voturi, atunci elu este alesu canonicu. In casu contrariu, sêr'a se mai face o noua votare. Acêst'a votare difere de cea facuta demânêti'a numai intr'atata, că nici unuia din cardinali nu 'i este permisu a vota erâsi pentru acelasu candidat, pentru care au votatu demânêti'a. De acea indata dupa votare se desface sigilulu de din diosulu biletului, pentru că se se vêdia, dâca aceiasi macșima sêu motto este data la diferiti candidati sêu nu. Dêca unu candidat intrunescu per accesso cele doue treimi ale voturiloru, atunci elu este alesu, dâca nu, atunci in demânêti'a urmatoru votarea incepe din nou.

In conclavele din urma votarea per accesso au urmatu că unu feliu de suplementu imediatu votarei proprie, asia ca intr'o dî se faceau patru votari. Sêr'a tôte biletete unei votari remase fara rezultat se ardu intr'o soba. Fumulu ce ese pe cosiu sêu urloi pentru Romani este semnulu, că in diu'a acea inca n'au Papa. Romanii se interesau mai inainte fôrte multu, pentru că conclavulu se nu duredie prea multu, de-ore-ce pâna durâ elu, stagnâ totu comerciulu, si petreckerile erau oprite. Din caus'a acêsta ei asteptau cu mare nerabdare diu'a in care nu vedêu esindu fumulu, ci vedêu esindu pe cardinalulu — decanu pe balconu facendu-le cunoscutu numele noului Papa.

Acestea sunt fasele si modalitatile prin care trebuie se trêca alegerea noului Papa, si adesea se intempla se trêca luni întregi pâna ce lumea rom. catolica pôte se dica: „Habemus Papam!“ I. G. Baritiu.

Turcia.

Constantinopole. Pre candu lumea asteptâ intre palpatatiuni de ânima, că Anglii din corabii si rusii de pe uscatu se'si dea in capete chiaru in faci'a Constantinopolei, éta că vine scirea autentica din 5 Februariu despre retragerea flotei britanice de langa Constantinopole la distantia că de doue miliarie geogr. dela „insulele principiloru“ (vedi chart'a) in golfulu si portulu Guemlicu, situatu in cóst'a asiatica a marei de Marmara. VEDIENDU rusii acea retragere, densi inca n'au trecut zon'a declarata mai deinainte de neutra si n'au intratu in Constantinopole, de si sunt asiediatu fôrte aprôpe, buna-ôra precumu era in Aug. 1866 prussacii apropiati de Vien'a pâna pe la comun'a Floridsdorf. Intru altele rusii credu, că pâna la inceputulu lui Martiu se voru fi invoitu cu turcii asupra conditiuniloru de pace definitiva; dara ceealalta lume voiesce se crêda numai candu va vedea si pipai.

Faimetele despre congresu sunt mai totu asia de ametite că si inainte cu patru dile. Se scie numai atâta, că diplomatii s'au invoitu, că se se tiena in cetatea germana Baden-Baden. Mai departe este cunoscutu unu respunsu prôspetu oficiale, datu de principele Bismark, intru care acesta declara, că elu in conditiunile de pace puse de Rusi'a nu vede nici unu lucru exageratu, că dôra nu indesiertu au peritu 100 de mii de ostasi rusi si s'au versatu câte-va sute de milioane ruble; era dâca Austro-Ungariei nu'i place asia, se ocupe Bosni'a si Hertiegovin'a, că nu i se va oppune nimeni pe lume; dara Bulgari'a trebuie se remana autonoma.

Ceea ce mai bate tare la ochi este, că turcii pare că au fostu totu amici cu rusii, asia se au de bine unii cu altii de trei septemani încôce. Anume din regiunile superiori turcesci, adeca chiaru din gurile ministriloru se aude urmatôri'a logica: Noi vedemu bine, că in Europ'a ne va mai remanea numai Constantinopolea cu provinci'a de prin pregiuru. Prea bine; atunci ne vomu concentra tóta puterea noastră in Asi'a, unde avemu se dominamu preste 100 milioane de sufete. In acestu casu amiculu nostru celu naturale ne va fi Rusi'a, era inimiculu Angli'a!

Cautandu mai de aprôpe, turcii au in acestu punctu mare dreptate.

Necrologu.

Transilvania. Nasaudu. Necrologulu acesta ne veni din trei parti, si anume din una, amplificatu cu descrierea solemnitatii de inmortare, era din alt'a cu schitie biografice demne de a fi cunoscute in cercurile cele mai intinse a le publiculu romanescu. † Martian

*) Numirea „conclavulu“ — cum clave, i. e. cu cheia — se refere si la localitate si la adunarea cardinaliloru alegatori.

*) Se dice si farfuria.

Zegran, c. r. Capitanu in pensiune, au repausat în 14. Februaru la 8 ore a. m. în etate de 48 ani, după unu morbu îndelungat, în opidulu Nasedu. Pe repausatul pre langa mama sa Flóra, fratele seu Avacomu, sororile sale Nastasia, Gaftona și Ludovica ilu deplangu numărösele rudeni și amicii sei. Remasitiile trupesci s'au înmormentatu sambata în 16. Februaru la 3 ore după amiadi în cimiteriulu gr. cat. dein Nasedu, parastasulu ritualu se va celebra în 18. l. c. în Nasedu și în Salva loculu nascerei. Fiei tierin'a usóra. Nasedu 16. Februaru 1878.

(I. S. Sela.) În 16 l. c. s'a înmormentatu în Nasedu capitanulu în pensiune Martin Zagreanu în etate de 48 ani, unu vechiu ostasiu acest'a, întielegu unulu din bravii din 1848 dela bat. ce a cascigatu medalii'a cunoscuta, unica în tota armat'a austriaca ce se afla la regimentulu 50.

La înmormentare a participatu una cununa frumoasă de inteligentia militara și civila din locu și juru; apoi una multime de tiereni din locu și juru, toti distincti cu decoratiuni pentru bravurile militare. — Tenerimea studiósá a pusu una frumoasă cununa pre sicriulu defunctulu cu inscriptiunea: „Iunimea studiósá în semn de stima. D. prof. M. Popu a rostitu una vorbire fórte frumoasă, prin care a accentuat greutatile starei militare și însemnatarea acesteia.

În fruntea conductului a mersu flamur'a bat. I cu una copia dela medalii'a memorata, apoi vechi'a musica granitarésca de sub tempulu militarisarei.

Unu frumosu și miscatoriu spectaclu fu la întorcere dela mormentu, candu soldatii cei betráni de la 1848 s'au grupatu în jurulu flumerei și au petrecutu-o în cea mai frumoasă ordine până la beseric'a romanésca, unde se conserva. Era miscatoriu a privi pre acesti veterani pleni de vietia și energia. Amu vediatu cu ochii la unu betránu oficeru curgendu lacrimi din ochi candu a vediatu acea trupa . . . Sperezu că unu cameradu de ai lui Zagreanu 'ti va transmite una biografia mai larga. Pána atunci fia'i memori'a eterna. . .

Capitanu Martian Zegran nascutu în Salva (dintro comuna cu Ignatu) au luat parte cu regimentulu granitarius sub comand'a lui Urban la luptele din a. 1848/9.

În anulu 1866 la Custozza au fostu Zegran în calitate de Proviantoffizier, și s'au destinsu prin executarea officiiului seu pentru procurarea proviantului, parte și prin requisitiuni în modulu celu mai însemnatu. Pe campulu de resbelu pe la tóte departiementele Zegran sub împrejurarile cele mai grele totudeauna la timpulu destinatu le trimetea proviantu asia, câtu soldatii nostri n'au dusu lipsa de mancare și beuturi nici odata. Motivele lui Zegran cá referinte erau: „O mesura mai mare, cá-cí ficiorii flamandi și setosi nu se potu bate.“ Prin acest'a si-au castigatu Zegran o memoria în regimentu neuitata, și din gurile colegilor sei au remasu pentru totu-deauna observarile: „der Martin war ein ausgezeichneter Proviantoffizier, denn wir und unsere Leute, haben Alles in Abundanz gehabt.“ În timpulu de pe urma în Alba-Julia, cadiu într'unu morbu nervosu, mai tardiu suferi și de plumani (hectica) și se pensioná. Acasa în Salva nu se putu duce, din caus'a lipsei de comoditati și pentru alte neajunsuri, ci după propunerea generosului seu amic u capitanului Purceille, se duse în cortelu la elu în Nasedu, unde mai tardiu veni si capitanu Popitanu. Acolo sub ochii amicilor sei, cu carii în timpuri bune și rele, au împartitu bucur'á și durerea, si-au datu sufletulu în man'a Creatoriului. C.

Conversatiuni literarie.

Colectiunea de documente istorice a lui Eudoxiu E. Hormuzache.

(Urmare).

Sub Nr. XXXIII la pag. 35 aflamu scrisórea latinésca adressata de cátra cardinalulu Alexandru Albani de dato Romae XIII calend. Septembris 1766 marelui cancelariu alu Ungariei comite B. Franciscu Eszterházi, carui i se arata, cá în caus'a infintiarei unui episcopatu greco-catholicu (unitu) la Muncaciú Scaunulu Romei s'a pusu în cointelegere de aprópe cu imperatés'a.

La Nr. XXXIV pag. 36 acelasu cardinalu A. Albani scrie în caus'a episcopiei greco-catholice dela Muncaciú cu dat'a din 20 Dec. 1766 italianesce de-a dreptulu cátra imperatés'a Mari'a Teresi'a. Documentu singulariu acesta si prea instructivu, din care adeca ese, cá insasi Mari'a Teresi'a dorise si propusese infintiarea unui episcopatu pentru poporul ruthenu fórte numerosu în acelea regiuni, cá inse acumu patriarchulu Romei întempina mari dificultati la infintiarea lui, din cauza mai virtosú, cá episcopulu ungurescu romano-catholicu, cu a carui diecese era se fia câtu vecina câtu amestecata cea noua rutenesca, se codea prea multu intru a da informatiunile necesarie. Pána atunci rutenii cáti apucaseru a se uni, avea numai unu simplu vicariu unitu, care inse era subordinatu episcopulu rom.-catholicu, precumu era si vicariulu romanescu din Oradea supusu episcopulu rom.-catholicu de acolo. Acumu inse cardinalulu Albani spune imperatéssei verde, cá lucrulu acesta nu se póte, cá unu episcopu se guberne si administre popóra de doue rituri, fóra a produce scandale si turburari (adeca precumu s'au fostu produsu pe la Oradea si Aradu), la care potestatea politica nu ar potea sta cu manile în sinu (affinquí nelle visite o nelle altre providenze dá darsi, non si trovino in contraddizione li due Viscovi non senza scandalo e danno dei loro sudditi e non senza disturbi del governo stesso politico, il quale non potrebbe restare spettatóre indifferente dele dissensionii che si eccitassero.)

Observatiunile facute de cardinalulu Albani în anulu 1766 au întielesu practiculu inca si după 111 ani, voru mai avea si după alti 100 de ani. Albani cunoscea fórte bine planurile episcopiloru romano-catholici din Ungari'a.

Despre relatiunile confessionali din Bucovin'a si de planulu de a introduce catholicismulu în acea tierisóra îndata după ocuparea ei, se se védia la pag. 320—324 sub Nr. doc. CLXXVIII prea interessantele protocollu alu comissiunei imperiale, compuse sub presidiulu feldmarsialulu comite Hadik din alti noue membrii, adeca generalulu com. Browne, br. Enzenberg, consiliarii Türkheim, Ursini, Ratzesberg, Luerwald, Dürfeld, Weeber si commissariulu bellicu Wegmuth. Dat'a 4 Aprile 1780. Aci se arunca fundamentu infricosiatu la tóte transformarile ulterioere ale afaceriloru eclesiastice din Bucovin'a, până ce lucrurile ajunseru acolo, unde le vedemu, ca fóra se fia atinsu ritulu si dogmele, clerulu totusi se devina în parte mare gemanisatu.

Fiindu-cá cu citarea documentelor relative la istorii'a eclesiastica amu ajunsu până la Bucovin'a, vomu comite unu micu anachronismu, întorcéndu-ne la unu altu documentu dela pag. 198 Nr. CLXVII, alu carui coprusu de si per eminentiam politicu, are a face si cu baseric'a si cu limb'a. Acela este manifestulu imperatéscu din 27 Augustu 1777 adresatu locutoriloru din Bucovin'a în limb'a romanésca de cátra commissariulu ces. reg. generalulu Spleny, care'i provoaca la punerea juramentului. „Si s'a tiparitu în Tipografia episcopiei Blasiului din Ardél, 1777 Augustu 27.“

Despre calificatiunea sarmanului traductorulu de înainte cu 100 de ani póte judeca ori-cine va citi numai 2—3 passage din acelu documentu si va afla de esemplu unele cá acestea: „A Rimului împărátésa, vádúv cráeascá dela țiar'a Unguresca, Buham'i etc. . . . La toti si fiesta-caruia ce sint locuitori intraceastá bucovina de stricti (Districtu) etc. . . . Fiind între a noastra pré naltiatá curte, si între stralucitoare turciasca porta, prin una în trecutul an adunata comisie, la care dela amíndoaá curtile au fostu trimisi plinopotinti sau vichili etc. . . . Deci poruncim ca toti si fiestecare ce intraceasta bucovina, ori ce stapinesc si supt stapinirea si ocrotire noastra sint, adeca care sint intracest de strict șazatori la zioa ce iaste acum insamnata, după cum mai jos sá arata, juramintul sa faca etc.“

Adeca frase, constructiuni, periode nemtiesci învelite în cuvente romanesci. Dara ce se ne miramu de bietulu traductorulu de înainte cu unu seculu, candu tocmá si în dilele nóstre multime de traductiuni oficiali din limbile german'a si magiar'a sunt totu asia de miserabili cá a manifestulu acestuia, séu inca si mai rele. De aceea nu'mi veti lua în nume de reu, déca me vediu necesitatu a face la loculu acest'a si pucina filologia, inse practica, ad homines. S'a întemplatu nu odata în vietii'a popóraloru, cá regimulu se se adressede cátra ele cu manifeste, proclamatii, apelluri, patente, resolutiuni, chiar legi de importantia suprema, traduse nu în limb'a vorbita de poporu, ci în câte unu asia numitu jargonu, plasmuitu séu de traductori ignoranti, séu impusu de cátra vreunu ministru ori gubernatoru pedantu, care cerea a i se traduce actulu respectivu din cuventu în cuventu, fóra nici-unu respectu la natur'a limbéi, în care era se se traduca. De aici urma, cá necumu poporulu, dara nici chiaru literatii lor nu era în stare se întielega acte de acelea, si uneori nici chiaru traductorii lor. Care fapte ómenesci potu se aiba în ori-ce statu importantia mai decisiva, adeca fatale si funesta, cá tributulu de sange, afacerile armatei, se duceri, conspiratiuni, tradari. Nu mai de multu, în anulu 1860 se vediu în Itali'a cerculandu una proclamatie tradusa si în romanesece pentru númerocele regimente recrutate din poporulu romanescu, tiparita în Veron'a. Spre a i se poté judeca efectulu, voui reproduce aci numai inceputulu ei, care suna asia: La Armadie Comendas ghela imperatyaske trupp. Ghin zara Italie. Verona luni lui Septemvrie 1860. O desthinse enremurire a unei Societate turburecióse, — au endresnitu prin momentósele urmári în Italia, ca țará subpt propria ei enriurintie, a politichóselor proportiuni sia luat ca sema de parole „strichaciunea austriei“. Tierile italiene emperetesci, pentru a chérora consistentie, ensute de bátalii cursere nobilul Sänge a filor austriei dela starea emperiuului? chiarpe austria, — pe scuthitoriulu dreptatii, — seo sfárame?“ Apoi constructiuni ca acestea: „Mai deschilinit sunt ense ostasii de natiunea magyare si italian, cherora barbatii revolutionari, acelea toate ce lor le sté în mijlocitore dispocione si toate maiestriile ademegerii fere de compet le chieltuesc; numai casesi fache prin elle scopul lor mai serbiciosu.“ — „Bine che va pretiu una Servile si comperata tescuire jurnathichi viseata felicire a revolutiunei italiene“. „Care sarbedé soarte a orbirei, treganeadié entracolo, poate a se gaci din cele mai sus disé etc.“ Déca noi insine abia întielegemu câte ceva din acéstá nefericita traductiune, ce era se întielega, rogu-ve simplii soldati romani din vreo patru corpuri de armata? Dara vai de capulu lor, aci era vorb'a de crim'a seductiuni, de tradari, conspiratiuni, calcari de juramentu, desertiune dela stindartu, desonóre, infamia, móрте!

Intr'aceea se ne întorcemu dela acéstá digressiune filologica la documente.

(Va urmá).

Unu „mixtum-compositum“ teatralu magiaro-romanu.

Mai de unadi conveniu cu unu actoru, adeca o remasitia din trup'a teatrala ce perigriná în anulu trecutu sub conducerea lui Petrescu, asia numit'a „societate teatrala romana din Craiov'a“ si-lu întrebaiu: „Ei bine dle, ce faci dt'a aici, cum de te-ai despartitu de companii'a lui Petrescu, care de aici s'a dusu prin Brasiova spre Romania? Eca asia vedí dlu meu, mi-réponse densulu, „impregiurarile (?!)“ me constrinseru a me desface de dlu Petrescu si acumu sum în caletoria spre Lugosiu, loculu nascerei mele; dar' findu în mare perplesitate de bani si asociatu inca cu unu teneru „novitiu“ adusu cu noi din Bocsi'a

la indemnulu dlui deputatu dietalu Antonescu, — ca se potemu caletóri, m'amu îngagiatu a representá în asta séra dóue piese în compania cu societatea teatrala magiara de aici, sperándu cá atáta publiculu magiaru câtu si celu romanu va cerceta teatrulu micstu, si asia dau cu socotél'a, cá-mi voui face vr'o dóue parale ca se-mi potu cauté de obiele.“

Cugetamu în mine: n'o fórte-su curiosu, ce felu póte se fie mixtur'a acést'a de teatru, ce talmasiu — balmasiu; apoi curiositatea-mi crescu si mai tare candu vediu afisiele tiparite în dóue limbi unguresca-romanésca anuntiandu câte dóue piese de aceleasi limbi. Me duseiu la teatru camu timpuriu ca se-mi scotu biletu de intrare, cá-ci me temeamu de „marea imbuldiala“, ce se imparea a fi; dara vai, cumu me desamagiui! Bietulu actoru caletoriu întovarasitu cu compatriotii magiari o patí reu, cá-ci teatrulu érá mai golu, ma ne cum se fie cercetatu de romanii cetatieni destulu de numerosi ai Sibiuului, nici de publiculu magiaru, care altcum de rendu si regulatu ambla la teatru — de astadata nu fu cercetatu. Vedeamu tare posomorite fisonomiile teatristiloru întoverasiti; bietulu directoru magiaru se vediu pacalitu cu ospitalitatea actorulu romanu, ér cest'a friptu si arsu cu întoverasi'a magiarésca, cá-ci din tóta balsmasial'a seratei nici unulu nu castigá baremu de o cina buna. Asia este mestecusiulu, nici candu nu e bunu; apoi ruptur'a si carpitur'a e cu atátu mai rea. Ce-i curatu, câtu de pucienu, curatu este mai bunu.

Efectulu pieselor reprezentate n'a fostu chiaru slabu, dar' nici mai bunu n'a avutu de unde se fia, cá-ci ce se si póta asteptá cineva o representatiune de piese teatrali excitatórie de complacere dela remasiti'a unui si jumetate (1/2) de actori rupti dela companii'a lor? Totusi ea si-a facutu detorint'a, fiindu-cá dlu Petculescu debutá bine cantionet'a „Blastemulu parintelului pe patulu mortii“ si dupace camaradii lui actori magiari, isi delectara publiculu cu dóue comedii magiare, ér dlu Petculescu esecutá în nisce grimasuri comice pre „Liberulu si independentulu cu cei siete romani si mai de sieése ori atáti'a magiari, ca-ci multi dintre ei — la terminarea celoru dóue piese magiare premerse se cam stersera din teatru.

Amu avutu ocaziune a vedé pre dlu Petculescu productiunde în unele piese reprezentate nu de multu aci în Sibiu de trup'a lui Petrescu, si ilu cunosceamu de actoru calificatu; deci credeamu cá número'sa nóstra inteligentia nu-i va denegá concursulu, credeamu cá teatrulu va fi bine cercetatu; inse au lipsitu 93%—te si bietulu óspe caletoriu se vediu reu pacalitu în socotél'a sa. Nu scia ce se mai vorbésca de necasu si nu poté se-si esplice neinteresarea publiculu care-i casiuina si lui si directorulu teatralu magiaru Nyéki unu „fiascu“ plinu de invetiatura si aducere a minte; apoi necasulu ilu torturá cu atátu mai cumplitu, cá-ci densulu — precum ni descoperi — de já de vreo 2 septemani petrece în Sibiu, a fostu în persóna la mai multe familii romane mai însemnate, s'a anuntiatu si în Telegr. Rom. si s'a recomendatu spriginului binevoitoriu la care a contatu, si totusi nime dintre cei mai multi nu fu în teatru.

Noi inse caus'a neinteresarii publiculu romanu n'o tieniemu în indiferentismulu aceluasi facia de teatru, ci ni place a crede, cá este a se atribui de o parte poceitei idei a dlui Petculescu d'a se asociá ca o carpitura de petecu la societatea teatrala straina, nepricupta si chiar nesimpatia publiculu romanu din Sibiu — cu exceptiunea a lor doui-trei insi pricepetori de limba si amatori prin urmare de art'a magiara — ér de alta parte multoru dintre ai nostri li este enigmaticu: cum de dlu Petculescu se desfacu de Societatea teatrala romana a lui Petrescu; cum de elu n'a mersu cu aceiasi, séu déca a avutu vre-o cauza d'a nu o mai acompania, cum de n'a returnatu la foculariulu artei teatrali romane de preste Carpati, ci ambla orbécandu cu septemanele pre aici fara conditiune si ocupatiune, ambla colindandu pre la usiele colegiloru actori magiari, blamanduse insusi pe sine si molestandu pre altii?!

Negresitu cá acest'a va fi si motivulu neinteresarii inteligentiei romane facia de angamiantele colegiali de asociare magiara ale confratelii nostru Petculescu, si dicu cá elu n'are dreptu se se supere nici câtu e negru sub unghia despre acést'a, ci se-si aduca bine a minte, cum si câtu de indiferentu, ma chiar ignorante s'a aretatu publiculu magiaru facia de teatrulu romanu, încátu nici macar unulu nu si-a aretatu cinsti'a facia, n'a mersu nici la un'a din celea 14. representari ce le-au datu aici dlu Petrescu, in a caruia societate figurá chiar si dlu Petculescu, ca actore bine recomendatu si recunoscutu de publiculu romanu!

Séu dóra crede si speréza dlu Petculescu, cá déca noi romanii de dincóci de Carpati, adeca cesti din Ungari'a si Transilvani'a dela 1848 pana acumu, adeca de 30 de ani, nu ni-am potutu întielege, asociá si infrați cu fratii compatrioti magiari atáta de cerbicosi pe terenulu vietii politice, o va poté face elu prin comedii teatralé?! Vai si amaru. I damu dlui Petculescu suatulu nostru amicabilu: ca se nu cerce puscaturi în luna, se nu orbeceze din orasiu în orasiu se-si pierda timpulu si strice carier'a, cá-ci cu de acestea nu va ajunge la nimicu; apoi némtiulu fórte bine dice: „Schuster bleib beim eigenen Leisten, denn es währt am Längsten!“ Minunata invetiatura si pentru multi altii. □

Cursulu moneteloru în val. austr.

Vienna, 22 Februaru.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.62	er
Moneta de 20 franci	„	9.47	„
Imperialu rusescu	„	9.76	„
Moneta germana de 20 marce	„	11.75	„
Sovereigns englesi	„	11.95	„
Lira turcésca	„	10.80	„
Moneta austr. de argintu 100 fl.	„	105.80	„

Tipariulu lui W. Krafft în Sibiu.